

Nordens mäktigaste veterinär

Vilka är de viktigaste frågorna i Europa idag? Om man frågar Torill Moseng, president i Norges veterinärförbund och vicepresident i FVE, så är svaret det långsiktiga arbetet med lagpåverkan inom EU. Det påverkar i sin tur allt från veterinärprofessionens framtid och livsmedelssäkerhet till djurvälstånd och folkhälsa. Utöver det slår hennes hjärta extra starkt för veterinärprofessionens psykiska välmående och vikten av att informera samhället om veterinärernas breda kompetens.

Text: Mats Janson

Foto: Den norske veterinærforening

Om man istället frågar veterinärer runt om i Europa vilka frågor som är de viktigaste idag så kan man få olika svar beroende på vilket land veterinären kommer ifrån. Veterinärbristen är till exempel en het fråga i Norden och i Storbritannien samtidigt som det i andra länder längre söderut tvärtom råder arbetsbrist och dåliga löner. Det säger Torill Moseng som är norsk veterinär och sedan i våras invald ledamot i FVE:s styrelse. Som få andra veterinärer har hon en överblick över veterinäryrkets utmaningar på hemmaplanen i Norden och inom Europa i stort.

– Även om det absolut finns stora skillnader är det likheterna som förenar oss, säger hon. De flesta jobbar systematiskt med att minska användningen av antibiotika sedan flera år. Även djurvälståndsfrågorna är viktiga och delas av alla. I Norge brottas vi visserligen med laxindustrins barnsjukdomar medan andra länder har problem med djursmuggling. Utöver sådana regionella frågor delar vi de allmänna djurvälståndsfrågorna inom livsmedelsproduktionen såsom kastrering av grisar, svanskupering och oavvända kalvar som transporteras för tidigt.

Det finns en rad frågor där vi behöver standardisera våra tankar.

Engagemanget i FVE

Att arbetet med exempelvis folkhälsa och djurskydd ser olika ut i olika delar av Europa har Torill Moseng förståelse för. Det har att göra med traditioner, infrastruktur och ekonomi med mera. Det är med andra ord ingen slump att de nordiska länderna har mycket gemensamt, till exempel när det gäller synen på att huruvida veterinärer ska sälja mediciner eller inte.

– I den frågan ändras synsättet allt mer från vårt ju längre söderut i Europa man kommer. Det samma gäller antibiotikaanvändning där man ser att humansidan använder mer antibiotika än djurhälsovården i Norge och Sverige medan det är tvärtom i Sydeuropa, säger hon.

På frågan om hur besvärligt det är att påverka andra länders traditioner och synsätt svarar hon att det inte är omöjligt men kräver strategi, diplomati och ett sikte inställt på långsiktiga resultat.

– I Norge har vi till exempel varit tydliga med att veterinärer inte ska tjäna pengar på att sälja mediciner. Så har det alltid sett ut här medan

medicinförsäljningen i flera andra länder har stått, och fortfarande står, för en stor del av veterinärernas inkomster. Vi måste ha förståelse för att det tar tid att vrida situationen mot att likna norska och svenska förhållanden. För den sakens skull får vi inte sluta att säga ifrån eller försöka påverka systemet.

Tvärtom är möjligheten att påverka en av de drivkrafter som ger henne energi. – Det som är roligt med arbetet på Europanivå är att lilla Norge kan ha en stark och positiv påverkan på FVE som i sin tur utvecklar och formulerar evidensbaserade politiska ståndpunkter inför EU-kommissionen, Europaparlamentet och bredare intressenter i Europa och internationellt. Med andra ord har vi en fantastisk möjlighet att påverka den europeiska politiken om vi tar vara på den möjligheten.

När Torill Moseng först tillträdde som FVE-delegat 2007 slogs hon av hur svårt, för att inte säga omöjligt, det kändes att kunna påverka de stora starka länderna i centrala Europa.

– Visst, de är starka, säger hon i dag, men efter sex år i UEVP, Union of European Veterinary Practitioners, som är en del av FVE, har jag lärt mig att det går. Det gäller att göra en plan,

argumentera för den på ett bra sätt och jobba långsiktigt och tillsammans – inte minst med de nordiska länderna.

Samtidigt, menar hon, måste alla ha respekt för andra länders problem och kunna se varandras utmaningar i ett europeiskt sammanhang.

– Vi får inte sitta på våra höga hästar, vi som bor i kalla länder med färre virus. Här har vi mer utrymme för djuren, vi har bra infrastruktur och kortare beslutsvägar till våra myndigheter.

Om vi klankar ner på varandra blir det mer ”deal breakers” än ”deal makers”. Dessutom finns det väldigt mycket vi kan enas kring oavsett nationalitet. Ett exempel på en sådan sak är djurtransporter i Europa men också transporter ut ur Europa. Vi har precis kommit med ett en policy för det. Djurvälstånd generellt är något Torill Moseng talar sig varm kring. ”Så länge djuren är till ska de ha det bra” är hennes paroll. Det betyder att djur måste hållas på ett sätt så att de inte blir sjuka, något som är extra viktigt i dag då vi har vi stora produktionssjukdomar eller andra problem som svansbitning.

– Målet måste vara att vi kämpar för att förebygga sjukdomar istället för att det går så långt att de måste behandlas. Att nå dit är kanske den största utmaningen när det gäller livsmedelsproduktionen.

Intresset för veterinärmedicin

Sedan barnsben har Torill Moseng tyckt väldigt mycket om djur, varit ”hästtjej” och till och med varit ansvarig ridlärare på en ranch i Phoenix, Arizona. Att hon satsade på att bli veterinär när medicinintresset väcktes var därför ingen slump.

Utbildningen komplicerades något av att hon fick sitt första barn samtidigt som hon började på första året. Redan under andra året fick hon sitt andra barn och jobbade samtidigt på Oslo dyreklinikk.

– Jag lärde mig att vara strukturerad och koncentrerad, skrattar hon och erkänner att det var ganska skönt att småbarnsåren överstökade när hon var klar med utbildningen år 2000 och kunde satsa på jobb.

Laxnäringen

Från att Torill Moseng tog sin veterinärexamen har landets havsnäring utvecklats enormt. Laxindustrin – eller den nya oljan, som hon kallar det – har vuxit lavinartat och producerar lax för miljarder norska kronor varje år.

– Inom den här näringen har det blivit viktigt att veterinärerna är närvarande och ser till laxarnas välfärd men också till klimatfrågan, havsmiljö och medicinutvecklingen.

Många svenskar fick upp ögonen för problemen i den norska laxnäringen när sportfiskaren Mikael Frödin tog sig in på en laxodling i Altaälven i Nordnorge och filmade laxar som hade stora köttår längs sidorna som sannolikt var resultatet efter varmvattenbehandling mot laxlus.

Vi vill att våra medlemmar ska kunna stå tryggt och kunna luta sig mot tydliga regler.

Torill Moseng känner igen problemet men hävdar att de flesta laxodlingsföretagen trots allt driver odlingarna på ett bra sätt.

– Det finns en del barnsjukdomar i branschen som uppstår när man börjar använda helt nya metoder. Samtidigt som det finns utmaningar med att driva produktion i vatten saknas det påbud och regler som är anpassade efter den här näringen. Istället har man tagit lagar och regler från lantbruket och försökt anpassa dem till havsbruk, säger hon och förtydligar:

– Vi har jobbat hårt för att lyfta att vi behöver tydliga regler som vi kan förhålla oss till.

Inte minst är det viktigt för många veterinärer på laxodlingarna som dras med utmaningen att stå neutrala och fatta beslut som kan kosta miljonbelopp för det företag som har anställt dem.

– Vi vill att våra medlemmar ska

kunna stå tryggt och kunna luta sig mot tydliga regler samtidigt som vår regering vill att vi effektiviserar och utvecklar den här näringen.

I och med att teknikutvecklingen, som hon säger, inte har med sig biologin – den går för fort jämfört med forskning och utveckling – måste veterinärerna passa sig så att de inte gör något som de inte har belägg för i förhållande till fisken. Samtidigt är hon väldigt stolt över hur hennes kollegor hanterar detta i fält.

– Det är många veterinärer som jobbar med de här frågorna i de här företagen och det är viktigt för att näringen ska kunna bli bättre med en fiskhälsa i framkant. Hälsa och välfärd är lika viktigt för fisken som det är för gris eller en ko.

Psykisk hälsa

I våras var två av Torill Mosengs norska kollegor, Helene Seljenes Dalum och Marianne Linder Olsen, på SLU och pratade om sina erfarenheter av psykisk ohälsa på SLU:s dag på samma tema.

– När jag var student var det inget prat om det här. Veterinärer var då, precis som i dag, ofta ”flinke folk”, alltså den typen av människor som överpresterar i det mesta. I Norge är veterinärkåren dessutom präglad av att man traditionellt har jobbat individuellt på mindre kliniker. De är egentligen först på senare år som det har varit väldigt mycket fokus på psykisk hälsa och inte minst på självmordsfrekvensen som är alldeles för hög. Vi har fått en helt ny öppenhet i Norge när det kommer till att ha det svårt, känna press och stress och hur man ska hantera det.

I Norge har det lett till att Norges veterinärförbund har börjat jobba systematiskt med frågorna. De har kollegor som stöttar, ett faddersystem som rullar samt yrkesetiska riktlinjer och seminarier om detta i alla lokalorganisationer. Inte minst hos studenterna.

– Jag är stolt över mina veterinärkollegor som står upp och berättar om hur svårt det kan vara. Vi har nyligen tagit fram en kampanj med filmer för sociala medier där veterinärer berättar om hur de bär sig åt för att tackla stress och press, säger Torill Moseng vänder på resonemanget:

I den avslutande videon kände jag att det var viktigt för mig som president att förtydliga att väldigt många av oss är glada för att vi är veterinärer och att vi har det roligt på jobbet. För samtidigt som det både har blivit lättare att prata om psykisk ohälsa och att se dem som fortfarande sliter, så får vi inte glömma alla som trivs bra och är nöjda med sina kliniska yrkesval.

Hundsmuggling

Den 11 december 2019 pratar Torill Moseng utifrån sina internationella erfarenheter på Nationellt centrum för djurvälferds, Svenska Djurskyddsföreningens och Djurens Vänners heldagsseminarium på SLU om hur vi kan stoppa hundsmugglingen.

– Smuggling av djur som köps på internet är ett stort problem i Europa, mycket större än i Norge där vi har stränga införselkrav. Smugglingen innebär förfalskning av identiteter, smittspridning och ett oerhört lidande. Speciellt när det gäller valptransporter kan det vara rent fruktansvärda förhållanden. Och den enkla drivkraften bakom smugglingen är pengar.

Torill Moseng vittnar också om att det bland köparna finns en stor naivitet och okunskap kring varifrån de här djuren kommer och hur de har haft det.

– Här finns det ett viktigt informationsarbete att driva. I Norge har myndigheterna fått strama upp regelverket för införsel av djur efter våra påtryckningar. Det är vi jättestolta över, säger hon.

Lagändringarna i Norge har gjort det mycket svårare att föra in gatuhundar, något som var väldigt populärt tidigare. Ägarna måste nu bevisa att de har ägt hunden i sex månader innan de får ta in den.

– Vi jobbar överhuvudtaget mycket strategiskt och ämnespolitiskt mot myndigheterna, med väl framförda argument istället för aktivism, och det har gett goda resultat eftersom myndigheterna numera lyssnar på oss.

Smådjur

Smådjursnäringen i Norge, precis som i resten av världen, har också utvecklats väldigt snabbt.

– Vi ser många fler kliniker med många fler anställda. I takt med att fler och fler smådjursägare vill göra mer och mer för djuren har vi fått en mer professionell bransch. För norska veterinärer innebär det att många som jobbar med stordjur kombinerar det med en tjänst som smådjurskliniker. Att det är möjligt beror på att gårdarna samtidigt blir större och lägger mer fokus på förebyggande arbete. Färre bruk och bondgårdar innebär ju ett minskat underlag för veterinärerna.

– När det gäller smådjur är det en utmaning – på gott och ont – att djuren har blivit så självklara delar av familjerna. Man måste fråga sig när nog är nog. Vad innebär det att vara hund eller katt? Är det rätt att tänka sig att deras välfärd ser likadan ut som mänsklig välfärd? Jag kan ha det bra om jag är gammal och sjuk och får besök av mina barnbarn eller när jag ligger i sängen och läser en bok. Det är inte riktigt samma sak för en hund. De här etiska frågorna som att behandling kanske inte alltid är lösningen när det kommer till djur, måste vi prata mer om och även sätta i förhållande till ekonomin.

One Health

En annan förändring när det gäller veterinärmedicin i Norge är att begreppet One Health har blivit ett allt framträdande i allt större del av det veterinära arbetet. Verksamheten med livsmedelskontroll inom Lantbruksdepartementet är kanske det tydligaste exemplet.

– Vi jobbar också hårt med att samarbeta inom andra områden, till exempel med läkare, tandläkare och naturvetare inom ämnen som har med klimat och miljö att göra. Det är vid sådana tillfällen vi verkligen kan prata om en hälsa.

– I Norge, fortsätter hon, har vi en väldigt bra situation när det gäller hälsa, både när det gäller zoonoser och djurhälsa i stort. Vi står ju utanför EU och har jobbat mycket mot myndigheterna när det gäller smittor så att de verkligen ska förstå hur mycket det veterinärmedicinska arbetet betyder för folkhälsan. Inte minst när det gäller livsmedels säkerheten från jord till bord eller från

fjord till bord. Trots att vi på Norska veterinärförbundet pratar mycket om detta är det få ur allmänheten eller bland politiker som vet om att vi har så stor påverkan på folkhälsa, smittskydd och antibiotikaanvändning. Man vet vem praktikern är, hon eller han som jobbar på kliniken, men vi jobbar för att sprida den kompletta bilden av vad vi veterinärer gör och bidrar med.

TORILL MOSENG

Utbildning: veterinär vid norska veterinärhögskolan i Oslo. Studerade reproduktion vid veterinärhögskolan i Gent, Belgien.

Specialistområde: mjukvävnadskirurgi och tandbehandling.

Har arbetat som: smådjurspraktiserande veterinär i Oslo sedan examen från NVH. Startade Mosengs dyreklinikk 2001.

Skrivit fördjupningsavhandling vid norska veterinärhögskolan om skador på korsband på hund och olika kirurgiska ingrepp vid behandling av detta.

Som veterinär har hon tidigare arbetat som smådjursveterinär på Oslo Dyreklinikk och flera andra kliniker med huvudvikt på kirurgi.

Ordförande för den norska veterinärföreningen.

Suppleant i fakultetsstyrelsen för veterinärhögskolan, NMBU. Observatör i Akademikernes styre.

Har varit chef för Smådyrpraktiserende veterinærers forening (SVF).

Styrelseledamot i Smådyrpraktiserende Veterinærforenings Vitenskapelig og Faglige fond.

Delegat och vice president i FVE.

Generalsekretare för Union of European Veterinary Practitioners (UEVP).

Arbetar som TV-veterinär i NRK:s God Morgen Norge.

Skrubent i tidningen Ditt dyr. Tidigare styrelseledamot i DI Dyreidentitet AS.